

NASILJE U PORODICI, NJEGOVO SPREČAVANJE (AL-'UNF AL-USARĪ WA MAŃUHU) I OBAVEZE LIJEPOG SUŽIVOTA SUPRUŽNIKA U FIKHU EVROPSKOG VIJEĆA ZA FETVE I ISTRAŽIVANJA

DOI: 10.58584/2490-3752.2024.10.10.19

UDC/UDK: 364.63:28-428(4)

SAŽETAK

U narednim redovima obradit ćemo pitanje nasilja u porodici, ali i upotrebe bilo kakvog fizičkog udarca u odgajanju ili preodgajanju članova porodice, što je tema aktualna u mislimanskim zajednicama ovoga i prošlih vremena i koja je izazivala brojne polemike kako među učenjacima tako i među muslimanskim masama. O tome ćemo govoriti kroz prizmu rješenja Evropskog vijeća za fetve i istraživanja, stavova islamskih pravnika i zakona nekih savremenih arapskih zemalja. Upustit ćemo se u stavove islamskih pravnika i njihove argumente po pitanju upotrebe bilo kakvog udarca u cilju *odgoja i preodgajanja*, nastojeći, putem tradicije Allahovoga Poslanika, s.a.v.s., i vjerodostojnih tumačenja kur'anskog ajeta **...pa ih i udarite** (*faḍribühunna*), doći do ispravnoga stava zabrane nasilja i izbjegavanja upotrebe fizičkog kažnjavanja u porodici. Također, u radu ćemo se baviti obavezom i lijepog suživota među članovima porodice, što je preduvjet nepostojanja bilo kakvoga oblika nasilja među njima. Pribjegli smo potpunom rasvjetljavanju teme kroz sučeljavanje različitih stavova i argumenata da bismo došli do ispravnih zaključaka i spriječili evidentnu zloupotrebu dijela navedenoga kur'anskog ajeta kod nekih muslimana.

Gljučne riječi: islam, Kur'an, Sunnet, šerijatsko pravo, stavovi, argumenti, tumačenje, porodica, nasilje, udarac, Evropsko vijeće za fetve i istraživanja, lijep suživot, haram...

Uvod

Nasilje podrazumijeva upotrebu materijalne ili nematerijalne sile u agresivnoj formi da bi se drugoj osobi učinila šteta na nezakonit način (ġayr mašrū‘).¹ Iz navedene definicije možemo izvesti i definiciju porodičnog nasilja koje podrazumijeva upotrebu sile radi verbalne ili tjelesne agresije jednoga člana porodice naspram drugoga unutar jedne porodice koja se sastoji od muža, žene i njihove djece, što za posljedicu ima nanošenje štete te duševnu, tjelesnu i socijalnu nestabilnost.²

1. Nasilje u porodici i njegovo sprečavanje (al-‘unf al-usarī wa mañ uhu) u fikhu EVFI

Evropsko vijeće za fetve i istraživanja bavilo se problemom porodičnog nasilja i načinima njegovoga liječenja na svoje dvije sjednice. Na svojoj 14. redovnoj sjednici, održanoj 2005. godine, nakon predloženog istraživanja na ovu temu, rasprave i usaglašavanja stavova redovnih članova, donijelo je rezoluciju³ pod naslovom: *Nasilje u porodici i njegovo preveniranje*. U njoj se definira nasilje kao upotreba materijalne ili nematerijalne sile da bi se drugom nanijela šteta na nezakonit način. Vijeće smatra da se pod porodičnim nasiljem podrazumijeva nasilje jednoga člana porodice protiv drugoga, bilo da se radi o nasilju supruga prema supruzi ili nasilja supruge prema mužu, nasilju roditelja prema djeci i obrnuto. Porodično nasilje može obuhvatiti tjelesno, seksualno, verbalno,

1 Al-Qarārāt wa al-fatāwa al-šādira’an Al-Mağlis al-urubbi li al-iftā wa al-buḥūt munḍu ta’sīsih 1997. ilā al-dawra al-‘išrin, Al-Mağlis al-urubbi li al-iftā wa al-buḥūt, Dublin, 2013. rezolucija br. 58/8/14, Nasilje u porodici i njegovo preveniranje, str. 134, 135. (Četrnaesta redovna sjednica, održana u Dublinu, Republika Irska, od 23. do 27. februara 2005.)

2 Mawḏū‘-akbar mawqi‘ al-‘arabi fi al-‘ālam, http://mawdoo3.com/%D9%85%D8%A7_%D9%87%D9%88_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%86%D9%81_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D8%B1%D9%8A.

3 Al-Qarārāt wa al-fatāwa al-šādira..., nav. dj., rezolucija br. 58/8/14, Nasilje u porodici i njegovo preveniranje, str. 134, 135. (Četrnaesta redovna sjednica, održana u Dublinu, Republika Irska, od 23. do 27. februara 2005.)

socijalno i ideološko nasilje, a njegov najopasniji oblik završava se *ubistvom iz časti (qatl al-šaraf)*.

Uzroci nasilja koji se navode u ovoj rezoluciji su:

- a) slabost u vjerovanju i islamskoj praksi te loše razumijevanje vjere;
- b) loš odgoj i odrastanje u nasilničkoj sredini;
- c) odsustvo kulture dijaloga i savjetovanja unutar porodice;
- d) loš izbor i nepodudarnost supružnika u raznim aspektima života, uključujući i idejni;
- e) teške životne okolnosti, poput siromaštva i nezaposlenosti.⁴

U rezoluciji se konstatira da porodično nasilje uzrokuje opasne posljedice po supružnike, djecu i društvo. Zbog opasnosti koje predstavlja, Vijeće je donijelo odluku da je porodično nasilje u svim oblicima i vrstama zabranjeno, shodno šerijatskom pravu, i nije mu dozvoljeno pribjeći zbog mnogobrojnih tekstova (al-nuṣūṣ) koji ukazuju na zabranu nasilja (al-ẓulm) i zlostavljanja drugih osoba u svim njegovim oblicima (al-īdā'), a da ne govorimo o zlostavljanju među članovima porodice, čiji odnosi treba da počivaju na milosti, ljubavi i harmoniji.

Vijeće je potvrdilo sredstva sprečavanja porodičnog nasilja koja je islam propisao, od kojih su najvažnija:

- a) jačanje vjerske prakse i ispravnog odgoja, potvrda kulture dijaloga i međusobnog dogovaranja unutar porodice;
- b) međusobni izbor supružnika na ispravnim osnovama;
- c) u vazovima i vjerskim predavanjima potrebno je obratiti pažnju na objašnjenje opasnosti koje proizlaze iz nasilja, udaranja, psovanja i ponižavanja;
- d) pribjegavanje arbitrima radi sprečavanja nasilja i liječenja njegovih posljedica;

---

4 Ibid, str. 134.

- e) odabir razvoda braka umjesto upotrebe nasilja, kao posljednjeg sredstva za okončanje bračnog života kada druga sredstva pomirenja koja su mu prethodila ne urode željenim rezultatima.⁵

Vijeće preporučuje muslimanima udaljavanje od korištenja fizičke sile unutar porodice, povodeći se za Poslanikom, s.a.v.s., koji nikada u životu nije udario ženu⁶ i koji je kazao: *Dobri među vama ne udaraju*,⁷ da bi se izbjegle sve štete koje iz toga proizlaze, uključujući i kršenje zakona zemalja u kojima muslimani kao manjine žive.

Vijeće je na ovu temu, na svojoj 24. redovnoj sjednici, koja je održana 2014. godine, donijelo još jednu rezoluciju,⁸ pod naslovom: *Rješenje problema neposlušnosti žene (al-nušūz)*. U njoj je navedeno da postoji više principa čije poštivanje dovodi do pravilnog rješenja problema neposlušnosti žene:

- a) Briga o porodici;
- b) Bračni odnosi mora da počivaju na smiraju, milosti i ljubavi;
- c) Prilikom dešavanja nesuglasica među supružnicima, muž može nešto prezirati kod svoje žene ili biti zadovoljan nekom njenom drugom osobinom. Možda je on prezire, a da je Uzvišeni u tome za njega dao veliko dobro. Muškarac ne treba da dozvoli da sva njegova briga bude pominjanje supruginih manjkavosti, uz zanemarivanje vlastitih, jer poslije vjerovjesnika nema savršenih ljudi;
- d) Nekada u braku dođe do zaoštavanja bračnih nesuglasica i nastajanja prezira muža prema svojoj ženi ili nedostojnog odnosa supruge prema mužu, u kojem može biti nadmenosti i nipodaštavanja ili zanemarivanja dužnosti, što se označava pojmom *neposlušnost* žene (al-nušūz). U toj situaciji, Kur'an

⁵ Ibid, str. 135.

⁶ Hadis od Aiše, r.a., bilježi imam Muslim (2326).

⁷ Hadis bilježe Abdurrazik (17940), Ibn Ebi Šejba (25967) i drugi, putem dvostrukog seneda. Ovo je hasen, dobar hadis.

⁸ Al-Bayān al-ḥitāmī li al-dawra al-rābi'a wa al-'iṣrīn, rezolucija br. 3/24, Rješenje problema neposlušnosti žene. (Dvadeset i četvrta redovna sjednica, održana u Istanbulu, Republika Turska, od 16. do 19. augusta 2014.)

je uputio muškarca prema međusobnom razumijevanju sa svojom suprugom, koju će postići mudrošću i lijepim savjetom, da bi došao do ispravnog rješavanja tih nesuglasica. Ukoliko taj čin ne dadne zadovoljavajuće rezultate, muškarac ima pravo da se s njom na ispravan način razdvoji u bračnoj postelji, da bi joj ukazao na svoje nezadovoljstvo, što će nadati se, dovesti ženu do preispitivanja i povlačenja, tako da neće ljutiti svoga muža, niti mu nanositi zlo riječima i postupcima, priznavajući njegovu ulogu odgovornoga u porodici i gospodara kuće u okvirima pravde, savjetovanja i međusobnog razumijevanja sa suprugom.

- e) Ako se na dva pomenuta načina ne uspiju riješiti nesuglasice, nema šerijatskopravne zapreke da se muškarac razvede od žene putem jednostranog razvoda (al-ṭalāq), ako to želi, jer je to dozvoljen čin koji se ne preporučuje, osim onda kada nema drugog rješenja koje je manje štetno od razvoda.

U pogledu trećeg koraka za rješavanje problema neposlušne žene, koji je naveden u riječima Uzvišenog **pa ih i udarite** (*faḍribūhunna*), Vijeće smatra da se one moraju razumijevati u okvirima Allahovog odlikovanja ljudskog roda, u čemu je žena istovjetna s muškarcem i činjenice da Uzvišeni nije propisao njeno ponižavanje ili nipodaštavanje, nego je to sunnet Poslanika, s.a.v.s., otvoreno zabranio. Najbolje razumijevanje i komentar toga izraza koji se odnosi na neposlušnu suprugu imao je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kojeg je Uzvišeni opunomoćio da tumači Kur'an, a on nikada u svome životu nije udario nijednu svoju suprugu. Štaviše, prekorio bi onoga ko bi to učinio sa svojom suprugom. Stav koji EVFI, na osnovu dubokog promišljanja islamskih tekstova, preferira, uz puno uvažavanje općih intencija šerijatskoga prava, jeste izbjegavanje udarca upućenog ženi, vodeći računa o savremenim običajima i vladajućim zakonima koji su u saglasnosti s praksom Allahovog Poslanika, s.a.v.s.

Na osnovu svega što je prethodilo, Vijeće preporučuje sljedeće:

- *muslimani u Evropi i van nje obavezni su poštovati odredbe Kur'ana i sunneta po pitanju međusobnih prava i dužnosti*

supružnika, uključujući i rane preventivne mjere da ne bi došlo do zaoštavanja nesuglasica među njima;

- *muslimani ne treba da pribjegavaju udarcu, ma kakav on bio, blag ili simboličan, jer izbjegavanjem toga slijede i oponašaju svoga Poslanika, s.a.v.s.;*
- *muslimani treba da šire islamsku kulturu koja će ljudima ukazivati na propise njihove vjere, a naročito one koje su u vezi s porodicom, uz izbjegavanje bilo kakve zloupotrebe prethodno spomenutog ajeta sure En-Nisa.⁹*

Lijep suživot u braku obaveza je supružnika, shodno kur'anskim ajetima: **S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.**¹⁰

One imaju isto toliko prava koliko i dužnosti, prema zakonu – samo, muževi imaju prednost pred njima za jedan stepen. – A, Allah je silan i mudar.¹¹

Nijedno od supružnika ne treba da pribjegava nasilju i treba da bude strpljivo u odnosu na postupke drugoga: **I Allahu se klanjajte i nikoga Njemu ravnim ne smatrajte! A roditeljima dobročinstvo činite, i rođacima, i siročadi, i siromasima, i komšijama, bližnjim, i komšijama daljnjim, i drugovima, i putnicima, i onima koji su u vašem posjedu. Allah, zaista, ne voli one koji se ohole i hvališu.**¹²

Po mišljenju Alija i Ibn Mesuda, r.a., kojeg prenosi Ibn Kesir u svome tefsiru, jedan dio ajeta, tačnije *i drugovima (wa šaḥibi bi al-ġanbi,)* odnosi se na suprugu kojoj bi muž, a i ona mužu, trebala činiti dobročinstvo u braku.¹³

Potvrđeno je u vjerodostojnim predajama od Poslanika, s.a.v.s., da je ljudima oporučio da čine dobročinstvo prema svojim

⁹ Ibid.

¹⁰ En-Nisa, 19.

¹¹ El-Bekare, 228.

¹² En-Nisa, 36.

¹³ Al-Ḥāfiẓ Imād al-dīn Abū al-Fidā' Ismā'il Ibn Kaṭīr al-Qurṣi al-Dimiṣqi, Tafsīr al-Qur'ān al-aẓīm, Al-Maktaba Al-Qayyima, Al-Qāhira, 1993., dio prvi, str. 469, 470.

suprugama, pozivajući ih da se strpe nad njihovim postupcima: *Ko vjeruje u Allaha i onaj svijet, neka ne čini zlo svome susjedu, smatrajte svojom obavezom da ženama činite dobro: One su stvorene od krivog rebra. Najkrivlja stvar na njemu je njegov vrh. Ako ga želiš ispraviti, slomit ćeš ga, a ako ga ostavite, ostat će iskrivljen. Smatrajte svojom obavezom da ženama činite dobro.*¹⁴

Potrebno je da se članovi porodice odnose jedni prema drugima s poštovanjem, ljubaznošću i samilošću, što se zasniva na Poslanikovim, s.a.v.s., preporukama o lijepom suživotu u braku i porodici i zabrani da se žena mrzi zbog neke od njenih osobina jer ona zasigurno posjeduje i druge osobine koje su dobre i s kojima je njen muž zadovoljan.

2.1. Upotreba fizičke sile (al-ḍarb) radi rješavanja porodičnih problema u stavovima islamskih pravnika klasičnog perioda

Kada je u pitanju nasilje u porodici, ovdje je nužno pojasniti pitanje *prava na preodgajanje* koje se odnosi na suprugu, ali i članove porodice što je, bar načelno, stavljeno u nadležnosti muža. Uzvišeni je rekao:

Muškarci vode brigu o ženama zato što je Allah dao prednost jednima nad drugima i zato što oni troše imetke svoje. Zbog toga su čestite žene poslušne i za vrijeme muževljeva odsustva vode brigu o onome o čemu trebaju brigu voditi, jer i Allah njih štiti. A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite, pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik!¹⁵

Navedeni kur'anski ajet sadržava tri načina preodgoja žene onda kada pokušava izaći izvan okvira koje je Uzvišeni postavio i onda kada je neposlušna svome mužu (al-nāšiz):

Opomena (al-wa'z) što podrazumijeva da muž upozori neposlušnu ženu koja je izašla iz pokornosti Uzvišenom, da joj pomene

¹⁴ Hadis bilježe Buhari od Ebu Hurejre (4890) i Muslim (5186, 1468).

¹⁵ En-Nisa, 34.

Allahove nagrade koje čekaju poslušne robove i da je upozori da se njeni postupci suprostavljaju obavezama lijepoga suživota među supružnicima.

Odvajanje od žene u postelji (al-hağr). Ukoliko prvo sredstvo *preodgoja*-opomene ne dadne željene rezultate, preći će se na drugo sredstvo koje podrazumijeva sustežanje od spavanja u istoj postelji sa ženom, spolnog odnosa sa suprugom i verbalne komunikacije s njom na određeno vrijeme.¹⁶

Treće sredstvo koje se pominje prilikom neposlušnosti i nepokornosti žene jeste udarac (al-ḍarb), oko čije dozvoljenosti se islamski učenjaci razilaze. Oni koji dozvoljavaju udarac upućen ženi uslovljavaju tu dozvoljenost postojanjem opravdanog razloga za to, prethodnom upotrebom drugih sredstava, poput opomene i razdvajanja u postelji neposlušne žene. Najvažniji uvjet koji postavljaju jeste da taj udarac ne smije biti jak, na način da povređuje i ponižava ženu (ğayr mubriḥ), što se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., u predaji koju bilježi imam Muslim¹⁷, oko čega nema spora među islamskim učenjacima.¹⁸

Ukoliko, pak, muž zna da se žena neće promijeniti udarcima, malikijski pravnik Ahmed b. Derid dao je fetvu u kojoj tvrdi da je muškarac u tom slučaju zločinac, a da žena u tom slučaju ima pravo na raskid braka i na odmazdu sudskim putem.

Ima učenjaka koji uopće ne smatraju dozvoljenim udarac upućen ženi, poput Ibn Arebija koji od Ataa prenosi da je rekao: *neće je udariti ni onda kada joj nešto naredi ili zabrani, pa to ona ne ispoštuje, nego će se na nju naljutiti*. Ostali malikijski pravnici smatraju dozvoljenim udarac koji nije jak i opasan uz pokudenost toga čina (al-karāha)¹⁹, na šta ukazuje hadis Allahovog Poslanika, s.a.v.s.: *Ja, zaista, prezirem kada čovjek udari ženu u ljutnji. Možda će s njom istoga dana dijeliti postelju*.²⁰

16 Al-Ḥāfiẓ Imād al-dīn Abū al-Fidā' Ismā'il Ibn Kaṭīr al-Qurṣī al-Dimiṣqi, Tafsīr al-Qur'ān... nav.dj. dio prvi, str. 466.

17 Hadis bilježi imam Muslim (1218).

18 Vidi više: Tafsīr al-Qur'ān... nav.dj., dio prvi, str. 466, 467.

19 Abū Bakr b. 'Arabī Al-Māliki, Aḥkām al-Qur'ān, Dār al- kutub al- 'ilmiyya, peto izdanje, Bayrūt, 2003., str. 536.

20 Hadis bilježi Nesai(61/4)

Imam Nevevi smatra da je bolje izbjeći udarac upućen ženi radi *preodgajanja*, iako je to dozvoljeno, jer Poslanik, s.a.v.s., nikada u svome životu nije udario ženu, slugu ili životinju osim u borbi: *Nikada Poslanik, s.a.v.s., nije udario nikoga-ni ženu, ni slugu osim onda kada se borio na Allahovom putu.*²¹

Hanbelijski pravници smatraju da je dozvoljeno uputiti udarac supruzi koja je neposlušna ukoliko savjet i razdvajanje u postelji ne otklone njen neposluh, s tim da taj udarac ne smije biti jak (mubriḥ), treba da izbjegava lice i druge osjetljive organe, a broj upućenih udaraca ograničen je na maksimalno deset.²² U tom ograničenju pozivaju se na hadis koji govori da bilo koje kažnjavanje mimo (al-ḥudūd), ne smije biti veće od deset udaraca, što je hadis koji se ne odnosi na temu neposluha i njegovoga liječenja.

Hanefijski učenjaci smatraju da muž ima pravo na *preodgajanje svoje supruge* putem udarca koji nije jak (mubriḥ), ali da je nužno da on bude iskorišten nakon što su se iscrpile sve prethodne mogućnosti navedene u ajetu –savjetovanje i razdvajanje u postelji: **A one čijih se neposlušnosti pribojavate, vi posavjetujte, a onda se od njih u postelji rastavite pa ih i udarite; a kad vam postanu poslušne, onda im zulum ne činite! - Allah je, zaista, uzvišen i velik!**²³ Ukoliko ni takav način *preodgajanja* ne bi riješio neposlušnost (al-nuṣūz) supruge, onda će je muž tužiti sudiji (al-qāḍi).²⁴

Ibn Džerir Et-Taberi smatra da nije dozvoljeno bilo koga od ljudi udariti niti ga zlostavljati osim kada to pravda zahtijeva (sudskim putem). Svejedno je po njemu da li se radi o ženi koju bi udario njen muž ili rob kojeg bi udario njegov vlasnik ili dijete koje bi udario njegov otac.²⁵ U svome stavu poziva se ajet: **A oni koji vjernike**

21 Abū Zakariyya Muḥy al-dīn Yaḥya b. Šaraf Al-Nawawī, Al-minḥāğ šarḥ šaḥīḥ al-muslim al-ḥağāğ, Dār al-ihyā al-turāṭ al-'arabi, Bayrūt, 1392., dio 15., str.84.

22 Ibn Qudāma, Al-Muwaffāk al-dīn Abu Muḥammad Abdullah b. Aḥmad b. Muḥammad, Al-muğni, Maktaba Al-Qāhira, Al-Qāhira, 1968, dio 7. str. 319.

23 En-Nisa, 34.

24 Al-mawsū'a al-fiqhiyya al-kuwaytiyya, Wizāra al-awqāf wa al-šuūn al-islāmiyya, Kuwayt, ḥarf al-nūn, 98/7.

25 Abū Ġa' far al-Tabari Muḥammad b. Ġarīr b. Yazīd, Tahḍīb al-āṭār wa tafṣīl al-tābit 'an rasūl Allah š. 'a.w.s. min al-aḥbār, Maṭba'a al-madani, Muassa al-su'ūdīyya fi Miṣr, Al-Qāhira (bez godine izdanja.) Hadis broj 692, dio prvi, str. 418.

i vjernice vrijeđaju (*zlostavljaju*), a oni to ne zaslužuju, toware na sebe klevetu i pravi grijeh.²⁶

2.2. Upotreba fizičke sile (al-ḍarb) radi rješavanja porodičnih problema u stavovima savremenih islamskih pravnika

Većina islamskih pravnika našega vremena smatra da udarci ne koriste u poboljšanju odnosa muža sa suprugom, već je najbolje da se ona opomene ili posavjetuje.

Nekadašnji muftija Egipta Ali Džuma smatra udarac upućen ženi jednim od velikih grijeha (al-kabāir) i po njemu je razvod braka bolji od upućivanja jakog udarca prema tijelu žene, ukoliko se dođe u takvu situaciju.

On je u svojoj izjavi datoj na televiziji kazao da je udaranje žene zločin te da je međusobno razumijevanje, mudro postupanje ili, čak, razdvajanje u postelji mnogo lakši način rješavanja problema od udarca koji uništava porodicu.

Njegov stav djelimično podržava i Ahmed Omer Hašim, član Vijeća islamskih učenjaka (Haya' kibār al-'ulamā') i nekadašnji predsjednik Univerziteta El-Ezher. Dr. Omer Hašim konstatira da islam zabranjuje jaki udarac upućen ženi onda kada uzrokuje njezino ponižavanje. Dozvoljen je onakav udarac koji podrazumijeva ukor i prijekor i koji je apstraktne, a ne fizičke prirode, a sve što je više od toga je sa stanovišta šerijatskog prava odbačeno jer se suprotstavlja uputama i naredbama s kojima je islam došao opisujući brak na sljedeći način: **I jedan od dokaza njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.**²⁷

Pojašnjavajući svoje slaganje s dr. Alijem Džumom, po ovom pitanju, dr. Omer Hašim konstatira da nije dozvoljeno da ljudi općenito jedni druge udaraju, osim onda kada to zakon i pravda nalažu,

²⁶ El-Ahzab, 58.

²⁷ Er-Rum, 21.

što se odnosi i na supružnike, shodno riječima Uzvišenog: **A oni koji vjernike i vjernice vrijeđaju, a oni to ne zaslužuju, tovare na sebe klevetu i pravi grijeh.**²⁸

Onaj ko dobro promisli o životopisu Allahovoga Poslanika, s.a.v.s., i njegovim hadisima naći će najbolji argument da je udarac prema ženi pokuđen i zabranjen jer nema sumnje da se muž koji ponižava i udara ženu suprostavlja Allahovoj naredbi o lijepo bračnom suživotu. Čak i kada se radi o situaciji da muž prezire svoju ženu, Uzvišeni kaže: **O vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im darovali prisvojite, osim ako budu očito zgriježile. S njima lijepo živite! A ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.**²⁹

Udarac upućen ženi bez opravdanog razloga, čak i onda kada je blag, potpada pod nasilje koje je zabranjeno Kur'anom i sunnetom, za što će čovjek na Sudnjem danu polagati račun jer je Uzvišeni Allah u hadisi kudsiju kazao: *O, robovi moji, ja sam Samome Sebi nasilje učinio zabranjenim (al-ḥarām) i učinio sam ga zabranjenim među vama, pa ne činite nasilje jedni drugima.*³⁰

Dr. Emna Nesir, nekadašnja dekanesa Fakulteta islamskih nauka Univerziteta El-Ezher u Aleksandriji, podržala je fetvu dr. Džume jer upućeni udarac ženi podrazumijeva njeno ponižavanje kao ljudskog bića koje je Uzvišeni kao Ademovog, a.s., potomka odlikovao: **Mi smo sinove Ademove, doista, odlikovali; dali smo im da kopnom i morem putuju, i opskrbili ih ukusnim jelima, i dali im velike prednosti nad mnogima koje smo stvorili.**³¹

Dr. Emna Nesir ukazuje na obavezu čuvanja časti žene na isti način kako se čuva čast njenoga muža jer ih je oboje stvorio Uzvišeni Allah i poistovijetio ih u pogledu šerijatskopравnih obaveza uz neke razlike koje su suglasne s njihovim prirodama: **I Gospodar**

28 El-Ahzab, 58.

29 En-Nisa, 19.

30 Hadis bilježi Muslim(2577).

31 El-Isra, 70.

njihov im se odazva: 'Nijednom trudbeniku između vas trud njegov neću poništiti, ni muškarcu ni ženi - vi ste jedni od drugih. Onima koji se ise i koji budu iz zavičaja svoga prognani i koji budu na putu Mome mučeni i koji se budu borili i poginuli, sigurno ću preko hrđavih djela njihovih preći i sigurno ću ih u džennetske bašče, kroz koje će rijeke teći, uvesti; nagrada će to od Allaha biti. - A u Allaha je nagrada najljepša.³²

Profesorica Nesir naglašava Vjerovjesnikovu, s.a.v.s., praksu po ovom pitanju, navodeći ranije već pominjane hadise u kojima se nedvosmisleno ukazuje na to da on nikada nikoga nije udario, bilo da se radi o muškarcu, ženi ili slugi, osim onda kada je bio u borbi na Allahovom putu.³³

Bin Baz smatra da nije dozvoljeno udariti ženu bez šerijatom opravdanog razloga poput neposlušnosti mužu (al-nuṣūz). Ukoliko se neposlušnost dogodi i ne bude koristila opomena, odvajanje u postelji, onda će je muž i udariti udarcem koji nije jak (ḡayr mubriḥ). Ukoliko se pak radi o bezrazložnom udarcu iz strasti, ljutnje, a da ona to ne zaslužuje, to nije dozvoljeno i ubraja se u loš suživot u braku koji je suprotan kur'anskoj naredbi o lijepom suživotu supružnika u braku.³⁴

2.3. Stav akademije islamskog prava u Džidi pri Organizaciji islamske konferencije i zakonska rješenja dijela arapskih zemalja

Akademija islamskog prava (Al-mağma' al-fiqh al-islāmī al-duwalī) u Džidi pri Organizaciji islamske konferencije (Al-mu'tamar al-islāmī) u jednoj od svojih rezolucija, na sličan način kao i EVFI, definira nasilje u porodici. Međutim, rezolucija ne smatra nasiljem u porodici insistiranje na pridržavanju islamskih

³² Alu Imran, 195.

³³ Fetva dr. Alija Džume i stavovi savremene egipatske uleme objavljeni na egipatskom web portalu Leha TV, 15. januara 2015. godine. <http://www.lahamag.com/article/39155-%D9%81%D8%AA%D9%88%D9>

³⁴ Zvanična web stranica imama Bin Baza. <https://www.binbaz.org.sa/noor/10758>

propisa vezanih za bračnu zajednicu i zabranu vanbračnih veza, zabranu pobačaja, zabranu da žena putuje sama bez dozvole muža uz poštivanje jasnih islamskih propisa po tom pitanju, poštovanje prava supružnika na međusobne intimne odnose, čak i u situaciji kada jedna strana trenutačno nema potrebu za njima, traženje od supruge da ispunjava svoju ulogu majčinstva i brige o kući i porodici, pravo muškarca na jednostrani razvod (al-talāq), pravo muškarca da stupi u brak s više od jedne žene (ta'addud al-azwāğ), uz uvjet pravednog odnosa prema njima (al-'adl), pravo staratelja (al-waliyy) da odlučuje, pod određenim uvjetima, o braku svoje kćeri, niti smatra nasiljem podjelu imovine nakon smrti ostavitelja na dijelove i na način kako to propisuju odredbe šerijatskog prava.

U drugom dijelu te rezolucije Akademija navodi načine rješavanja bračnih problema preporučujući udaljavanje od psovki, uvreda i ponižavanja bilo koga od supružnika te u situaciji neposlušnosti žene prema mužu (al-nuṣūz) nalaže poštivanje kur'anske metodologije koja predviđa savjetovanje (al-wa'z), rastavljanje u postelji (al-ḥağr) pa tek onda udarac koji nije jak (ğayr mubriḥ), naglašavajući da je pribjegavanje i blagom udarcu postupak koji nije najbolji i koji je bolje izbjeći, shodno hadisima Allahovog Poslanika, s.a.v.s., koji nalažu da dobri među muslimanima ne udaraju žene i shodno njegovim postupcima jer u svome životu nikada nije udario ženu. Ako ništa od toga ne popravi stanje, onda je potrebno formirati mirovno vijeće sastavljeno od dva medijatora (al-ḥakamān), a ako ni pokušaj pomirenja ne urodi plodom, onda postoji razvod braka kao krajnja i najnepoželjnija mjera kojom bi se riješile nesuglasice u braku. Rezolucija potom nalaže poduzimanje niza mjera na nivou porodice, udruženja, zvaničnih državnih organa da bi se preveniralo nasilje u muslimanskoj porodici.³⁵

Nakon svega navedenoga u prethodnim redovima, možemo konstatirati da je EVFI dalo muslimanima u Evropi i šire niz preporuka koje podrazumijevaju udaljavanje od bilo kakvog porodičnog

35 Rezolucija Akademije islamskog prava (Al-mağma' al-fiqh al-islāmī al-duwalī) u Džidi pri Organizaciji islamske konferencije (Al-mu'tamar al-islāmī) pod naslovom Rezolucija o nasilju u porodici, qarār raqam 180-19-6, 19. redovna sjednica Akademije održane u Ujedinjenim Arapskim Emiratima od 26. do 30. aprila 2009. godine.

nasilja, a naročito nasilja muža prema ženi, što je, na koncu, u središtu ove teme. Vijeće je konstatiralo niz opasnosti i loših posljedica toga čina, uključujući i sukob sa zakonima u svim zemljama Zapada. Vijeće je proglasilo zabranjenim svaki oblik nasilja u porodici zbog njegovih krajnje opasnih posljedica po pojedinca, porodicu i društvo u cjelini, baveći se u isto vrijeme uzrocima i posljedicama toga nasilja i sredstvima za njegovu prevenciju i liječenjem njegovih štetnih posljedica.

Vijeće se na osnovu nama dostupnih podataka, bar po pitanju stavova iznesenih u navedenoj rezoluciji, nije detaljno bavilo ovom temom na način da pomene stavove islamskih učenjaka po ovom pitanju, njihove argumente i rasprave te mišljenja savremenih islamskih pravnika i institucija koje se bave šerijatskim pravom u današnjem vremenu.

Čini se kao da Vijeće nije imalo snage i hrabrosti da se suoči s argumentima, pokušavajući pomiriti kur'anski tekst koji dozvoljava blagi udarac upućen ženi kao posljednje sredstvo u krajnjoj fazi njenog postepenog *preodgajanja* i javnoga mnijenja u zemljama Istoka i Zapada koji čin bilo kakvog udarca smatra u potpunosti neprihvatljivim sa stanovišta vremena u kojem živimo i realnog stanja u kojem je žena ravnopravan član u porodici i društvu.

Također, Vijeće smatra neprihvatljivim bilo koji oblik nasilja upućen prema drugim članovima porodice iz bilo kojih razloga, što se uklapa u općenitu zabranu nezakonitog i neopravdanog nasilja prema bilo kojem drugom čovjeku.

Stavovi savremenih islamskih pravnika u muslimanskom svijetu po pitanju upućivanja udarca ženi i njihovi argumenti zasnovani na Kur'anu i sunnetu pomogli su nam da stav Vijeća o zabrani nasilja uokvirimo u šerijatskopravne argumente, polazeći od udarca kao početnog oblika porodičnog nasilja. Uz konstataciju da svaki udarac ne preraste uvijek u porodično nasilje, bilo je potrebno detaljno obraditi pitanje dozvoljenosti udarca kao sredstva *preodgajanja* u šerijatskom pravu jer je upravo ta načelna dozvoljenost u veoma ograničenoj mjeri bila predmetom mnogobrojnih zloupotreba i uzročnikom permanentnog nasilja prema supruzi i članovima porodice kod nekih muslimana. Egipatski krivični zakon

sankcionira nasilje u porodici, uključujući i jak udarac (al-mubriḥ) i nanošenje ozbiljnih tjelesnih povreda na tijelu žene, silovanje supruge (iḡtiṣāb al-zawḡa), prisiljavanje kćeri na rano stupanje u brak, uskraćivanje nasljedstva i slično.³⁶

Slična situacija je i u ostalim arapskim zemljama. Neke od njih imaju posebne zakone o zaštiti žene od porodičnog nasilja (al-unf al-usari)³⁷, dok ga druge³⁸ sankcioniraju u odvojenim članovima krivičnog zakona, uvažavajući, uglavnom, pravo muža na *preodgoj žene* putem blage fizičke sile (ḡarb ḡayr mubriḥ)³⁹

3.1. Lijepo postupanje u bračnom životu (ḥusn al-'išra)

Evropsko vijeće se pitanjem lijepog odnosa u bračnom životu bavilo u svojim odlukama koje smo citirali u prethodnom odjeljku, govoreći o nasilju u porodici, jer je osnova njegovoga nepostojanja ustvari lijep bračni život i dobra komunikacija među supružnicima.

Pitanjem lijepog bračnog suživota Vijeće se bavilo u posebnoj fetvi koja je došla kao odgovor na postavljeno pitanje, što ćemo u narednim redovima pojasniti, oslanjajući se na sve ono što je prethodno kazano, a vezano je za ovu temu.

EVFI je na svome 15. redovnom zasjedanju, održanom 2005. godine, donijelo fetvu⁴⁰ pod naslovom *Lijepo postupanje u bračnom životu*. Povod nastanka fetve je postavljeno pitanje žene koja se udala za mnogo starijeg muža, ne smatrajući da je razlika u godinama između njih prepreka za lijep bračni život. Po njenim riječima, on joj je uskratio *radost lica, ljepotu govora, osjećanje putem kojega*

36 Dr. Futūḥ Al-Šādili, Mukāfaḥa al-qānūn al-miṣri li 'unf wa tamiyiz ḡid mar'a, Al-maḡlis al-qawmi li al-mar'a, <http://ncw.gov.eg/ar/vaw3ara/>

37 Jordan, Saudijska Arabija, Libanon, Alžir i Bahrein.

38 Ujedinjeni Arapski Emirati, Jemen i Tunis.

39 Web-stranica Al-rašif 22 <https://raseef22.com/countries/>

40 Al-Qarārāt wa al-fatāwa al-šādira..., nav. dj., fetva br. 96.6.15, Lijepo postupanje u bračnom životu, str. 298-301. (Petnaesto redovno zasjedanje, održano u Istanbulu, Republika Turska, od 29. januara do 3. jula 2005.)

*žena osjeća samu sebe i svoju ženstvenost i svoje mjesto u srcu muža.*⁴¹ Žena tvrdi da on ne škrtari u njenom izdržavanju i odijevanju, niti je zlostavlja, ali ona ne vidi da mu predstavlja išta više od kuharice hrane ili sredstva za zadovoljavanje strasti, onda kada mu se to prohtije. Potužila se mužu zbog toga, a on joj je odgovorio da ne uskraćuje nijedno njeno pravo, niti škrtari u izdvajanju za njene potrebe. Supruga je nakon objašnjenja svoga stanja pitala da li su materijalne potrebe jela, pića, odijevanja i stanovanja jedina obaveza koju muž, shodno Šerijatu, ima prema svojoj supruzi i da li duševna strana toga odnosa ima ikakvu težinu u šerijatskom pravu, uz konstataciju da ne misli da su materijalne obaveze jedine koje muž ima prema svojoj supruzi.

Vijeće je putem fetve odgovorilo da je spoznaja do koje je došla sestra koja je postavila ovo pitanje putem svoga zdravog rasuđivanja i skromnog obrazovanja ispravna.

Islamsko pravo je obavezalo muža da ženi obezbijedi sve njene materijalne potrebe: hranu, piće, odjeću, stanovanje, liječenje i slično, shodno njegovom i njenom stanju ili onako kako to Kur'an kazuje *uobičajeno*⁴², u skladu s uobičajenim standardom ljudi određenog vremena.

Islamsko pravo, konstatira Vijeće, nije zanemarilo duševne potrebe, bez kojih čovjek nije čovjek. Naprotiv, Kur'an spominje brak kao jedan od Allahovih znakova u univerzumu i jednom od Njegovih blagodatnih darovanih Svojim robovima, kada kaže: **I jedan od dokaza njegovih je to što za vas, od vrste vaše, stvara žene da se uz njih smirite, i što između vas uspostavlja ljubav i samilost; to su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.**⁴³

U fetvi se dalje tumači navedeni ajet tvrdnjom da je postavio ciljeve bračnoga života i njegove činioce, a to su: duševni smiraj, ljubav i samilost među supružnicima, a sve su to duševni, a ne materijalni činioci. Bračni život nema smisla ukoliko je lišen duševnih značenja, tako da postanu tijelima bliski, a dušama udaljeni.

⁴¹ Ibid, str. 298.

⁴² El-Bekare, 228.

⁴³ Er-Rum, 21.

Otuda, mnogi muževi, koji su sami po sebi dobri, griješe kada misle da se sve njihove obaveze svode na obezbjeđenje hrane, odjeće i prenoćišta i da ništa drugo mimo toga ne postoji, a da pri tome zaboravljaju da žena isto kao što ima potrebu za hranom, pićem, odjećom i tome slično od materijalnih potreba, ima potrebu, čak i veću, za lijepom riječju, osmijehom, toplim dodirirom, pitomim poljupcem, prisnim odnosom, ljubaznim zabavljanjem koje uveseljava dušu i otklanja brigu i život čini sretnim.

Najbolji primjer lijepoga suživota sa suprugom dao je Vjerovjesnik, s.a.v.s., koji je, pored svojih velikih briga i preokupacija u širenju islamske poruke, uspostavljanju vjere i države i odgoju zajednice, nije zapostavio prava svojih supruge, ne zaboravljajući obaveze prema Bogu i obaveze prema ljudima koje se sastoje od hranjenja osjećaja, koje ne može nadomjestiti hranjenje ili odijevanje tijela.

Ibn Kajjim el-Dževzije je, govoreći o Poslanikovom ponašanju prema suprugama, napisao:

*Njegov put u odnosu na supruge bio je put lijepoga suživota i lijepe čudi. Uobičavao je puštati ensarijske djevojke da se igraju s Aišom, r.a. Ukoliko bi željela nešto što nije zabranjeno, on bi je u njenim željama slijedio. Ukoliko bi pila iz posude, on bi stavio svoja usta na mjesto gdje su bila njena usta i pio. Ako bi glodao meso s kosti, stavio bi svoja usta na mjesto gdje je ona stavljala svoja. Uobičavao je da leži na njenom krilu i da uči Kur'an dok mu je glava bila u njenom krilu i dok je ona možda bila u stanju menstruacije (al-hāyḍ). On bi joj naređivao da se u stanju menstruacije zaogrne odjećom, pa bi je dodirivao. Ljubio ju je dok je postio. Jedan od njegovih izraza ljubaznosti i lijepe čudi jeste omogućavanje Aiši, r.a., da igra i da gleda Abisince u igri dok su igrali, a ona je oslonjena na njegova leđa gledala u njih. Takmičio se s njom u trčanju dva puta, bodreći je da zajedno izađu iz svoga stana. Govorio je: 'Najbolji među vama su oni koji su najbolji prema svojim suprugama (al-ahl), a ja sam od vas najbolji prema svojoj supruzi.'*⁴⁴

44 Muḥammad b. Abī Bakr b. Ayyūb b. Sa'd b. Šams al-dīn Ibn Qayyim al-Ğawziyya, Zād al-ma'ād fi hady ḥayr al-'ibad, Muassasa Risāla, Bayrūt-Maktaba Al-manār al-islāmiyya, Al-Kuwāyt, 1994., dio prvi, str. 78, 79.

Vijeće na kraju ove fetve zaključuje da je Poslanik, s.a.v.s., vodio računa o svojim suprugama, posvećujući im svoje vrijeme, pažnju i naklonost, ne ograničivši brigu o njima na obavezu ishrane, odijevanja ili spolnog odnosa, već je posvećivao pažnju potrebama njihove duše i njihovim osjećanjima. Muslimani ga u tome treba da slijede, shodno riječima Uzvišenog: **Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor, za onoga koji se nada Allahovoj milosti i nagradi na onome svijetu, i koji često Allaha spominje.**⁴⁵

Ukoliko uzmemo u obzir sadržaj prethodnog odjeljka koji govori o neprihvatljivosti nasilja u porodici, općenito, a prema supruzi posebno, i sadržaje ovoga odjeljka koji govori o pravu žene na lijeponašanje svoga supruga prema njoj i argumente koji izviru iz Kur'ana i prakse Allahovoga Poslanika, s.a.v.s., nužno ćemo doći do zaključka da islamsko pravo zahtijeva lijep odnos supruga prema supruzi i obrnuto, na najljepši mogući način, što je vrhunac lijepog ophođenja prema ženi, s obzirom na činjenicu da su to poruke koje su stare više od četrnaest stoljeća, objavljene u vremenu kada većina tadašnjeg svijeta nije ni na koji način uvažavala ženu kao suprugu, majku i sestru, a ni kao ravnopravno ljudsko biće koje ima pravo govora, kretanja, poslovanja, izbora ili odlučivanja.

U staroj Grčkoj žena je bila dio imovine njenog staratelja, oca ili brata prije braka, a muža nakon braka, dok je u rimskom pravu imala status djeteta ili umno poremećene osobe i bivala je u punom vlasništvu svoga oca ili muža. Po jevrejskome pravu, žena je nakon smrti muža po automatizmu pripadala njegovom rođenom bratu ili bratu po ocu. Slično je bilo u davnašnjim kineskim zakonima prema kojima je trebala imati najbezvrednije poslove i prema kojima nije imala nikakvu vrijednost. Po hinduističkim zakonima žena ni u jednom periodu svoga života nije mogla uraditi nešto po svojoj osobnoj želji i potrebi. U djetinjstvu je bila podvrgnuta volji oca, u mladosti muža, a nakon njegove smrti volji njene djece.⁴⁶

Svakako da blistava prošlost muslimana i izuzetno lijepe upute i poruke islama o odnosu prema ženi ne znače da među

45 El-Ahzab, 21.

46 Muhammed M. Šaravi, Žena u Kur'anu, Karadoz-begova medresa u Mostaru, Mostar, 2005., prijevod s arapskog: Adisa Softić i Salem Dedović. str. 9,10.

muslimanima nema onih koji se prema svojim suprugama ne odnose na lijep i dostojan način, na što ukazuje i postavljeno pitanje EVFI. Međutim, potpuno je jasno da takvi vidovi ponašanja ne izviru iz poruka Kur'ana i sunneta Poslanika, s.a.v.s., bilo da se radi o njegovim djelima, riječima ili šutnjom odobrenim postupcima drugih ljudi. Kur'anske poruke po pitanju lijepog suživota sa suprugama su potpuno jasne, kao što je to očito u već navođenom ajetu: **O, vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate, s namjerom da nešto od onoga što ste im darovali prisvojite, osim ako budu očito zgriješile. S njima lijepo živite! A, ako prema njima odvratnost osjetite, moguće je da je baš u onome prema čemu odvratnost osjećate Allah veliko dobro dao.**⁴⁷

Niko od muslimanskih učenjaka bilo kog vremena, od doba Poslanika, s.a.v.s., nije mogao niti je želio prenebregnuti jasne islamske tekstove (al-nuṣūṣ) koji na nedvosmislen način naređuju lijep suživot bračnih drugova, s naglaskom odgovornosti muškarca po tom pitanju, jer su riječi Kur'ana upućene prvenstveno muškarcima, koji po tom pitanju imaju naglašeniju obavezu. To nije čudo jer je evidentno da većina zlostavljanja, grubosti i lošeg odnosa u prošlosti i u sadašnjosti dolazi od muškaraca. Stoga se Uzvišeni Allah u citiranom ajetu prvenstveno obraća vjernicima-muškarcima, stavljajući im u obavezu mnoštvo pravila lijepoga postupanja prema suprugama.

EVFI je otišlo korak dalje u naglašavanju brige i pažnje prema ženi kao supruzi, smatrajući jednom od temeljnih dužnosti muškaraca vođenje brige o emotivnim potrebama žene i njenim osjećanjima, a ne samo o materijalnim potrebama koje, po stavu Vijeća, nemaju nikakvoga smisla, ukoliko se zanemare potrebe ljudske duše.

Mnogo je primjera iz Poslanikovoga, s.a.v.s., života i njegovoga odnosa prema suprugama koji bodre muževe da u međusobnim odnosima pokazuju ljubav, samilost, poštovanje, ljubaznost i spremnost na otklanjanje briga, na razonodu i prisne odnose, čime

---

47 En-Nisa, 19.

se ostvaruje međusobni smiraj i harmonija na kojoj počiva svaki stabilan i uspješan brak.

Ukoliko supruga od svoga muža ipak trpi štetu, može zatražiti razvod braka putem jednostranog razvoda (al-ṭalāq), sporazumnog razvoda braka (al-ḥul') ili putem zahtjeva za razvrgnuće braka sudskim putem, zbog štete koja joj se nanosi (al-faṣḥ).

Zaključak

Na osnovu svega navedenoga, od stavova Evropskog vijeća za fe-tve i istraživanja, preko mišljenja pravnika klasičnog i savremenog doba pa do zaključka Akademije islamskog prava pri Organizaciji islamske konferencije iz Džide i zakonskih rješenja dijela arapskoga svijeta, smatramo primjerenim da pribjegnemo stavu izbjegavanja bilo kakvog udarca ili upotrebe fizičke sile kada je u pitanje supruga ili drugi članovi proodice, što je u skladu s tradicijom i praksom Allahovoga Poslanika, s.a.v.s. Jak ili vidljiv udarac upućen prema supruzi ili članovima porodice je, u svakom slučaju, strogo zabranjen (haram), što je predmet konsenzusa (idžma') islamskih učenjaka svih vremena i institucija islamskoga prava, a potvrđeno je pomenutim zakonskim rješenjima. Također, nasilje jednog ili više članova u porodici koje predstavlja kratkotrajnu ili dugotrajnu agresiju prema njenim članovima zabranjeno je jer predstavlja vidljivo nanošenje štete i bola, što je nedopustivo shodno izvorima islama koji nalažu lijep odnos i suživot ljudi, a naročito supružnika i članova porodice.

Lijep odnos i suživot u braku i porodici su obaveza koja se naročito odnosi na muškarce jer su kur'anske riječi o lijepom suživotu upućene prvenstveno njima: **O, vjernici, zabranjuje vam se da žene kao stvari nasljeđujete, preko volje njihove, i da im teškoće pričinjavate...**⁴⁸, što smo dodatno naglasili i pojasnili u prethodnim redovima.

---

48 En-Nisa, 19.

Literatura

1. Abū Bakr b. 'Arabī al-Māliki, *Aḥkām al-Qur'ān*, Dār al- kutub al- 'ilmiyya, peto izdanje, Bayrūt, 2003.
2. Abū Ġa' far al-Tabari Muḥammad b. Ġarīr b. Yazīd, *Tahdīb al-āṭār wa tafṣīl al-tābit 'an rasūl Allah ṣ. 'a.w.s. min al-aḥbār*, Maṭba'a al-madani, Muassa al-su'ūdiyya fi Miṣr, Al-Qāhira (bez godine izdanja.)
3. Abū Zakariyya Muḥy al-dīn Yaḥya b. Šaraf al-Nawawī, *Al-minhāğ šarḥ ṣaḥīḥ al-muslim al-ḥağāğ*, Dār al-iḥyā al-turāt al-'arabi, Bayrūt, 1392.
4. Al-Ḥāfiẓ Imād al-dīn Abū al-Fidā' Ismā'il Ibn Kaṭīr al-Qurṣi al-Dimiṣqi, *Tafsīr al-Qur'ān al-aẓīm*, Maktaba Al-Qayyima, Al-Qāhira, 1993.
5. *Al-mawsū'a al-fiqhiyya al-kuwaytiyya*, Wizāra al-awqāf wa al-šu'un al-islāmiyya, Kuwayt, ḥarf al-nūn, 98/7.
6. Al-Qarārāt wa al-fatāwa al-šādira'an Al-Mağlis al- urubbi li al-iftā wa al-buḥūt munḍu ta'sisih 1997. ilā al-dawra al-'išrīn, Al-Mağlis al-urubbi li al-iftā wa al-buḥūt, Dablin, 2013.
7. Ibn Qudāma, Al-Muwaffak al-dīn Abu Muḥammad Abdullah b. Aḥmad b. Muḥammad, *Al-Muğnī*, Maktaba Al-Qāhira, Al-Qāhira, 1968.
8. Ġazīrī, 'Abd al-Raḥmān, *Kitāb al-fiqh alā al-madāhib al-arba'a*, Dār al-ḥadīṭ, Al- Qāhira, 1994.
9. Korkut, Besim, *Kur'an s prijevodom*, El-Kalem, Sarajevo, 1991;
10. Muhammed M. Šaravi, *Žena u Kur'anu*, Karadoz-begova medresa u Mostaru, Mostar, 2005., prijevod s arapskog: Adisa Softić i Salem Dedović.
11. Muḥammad b. Abī Bakr b. Ayyūb b. Sa'd b. Šams al-dīn Ibn Qayyim al-Ğawziyya, *Zād al-ma'ād fi ḥady ḥayr al-' ibad*, Muassasa Risāla, Bayrūt-Maktaba al-manār al-islāmiyya, Al-Kuwayt, 1994.,
12. Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, El-Kalem, Sarajevo, 1997.
13. Sakr, Atijje, *Žena muslimanka fetve i propisi*, Libris, Sarajevo, 2012. (prijevod Ahmed Hatunić)
14. *Mawḍū'-'akbar mawqi' al-'arabi fi al-'ālam*, http://mawdoo3.com/%D9%85%D8%A7_%D9%87%D9%88_%D8%A7%D9%84%D8%B9%D9%86%D9%81_%D8%A7%D9%84%D8%A3%D8%B3%D8%B1%D9%8A .
15. Al-Bayān al-ḥitāmī li al-dawra al-rābi'a wa al-'išrīn, rezolucija br. 3/24, *Rješenje problema neposlušnosti žene*.

(Dvadeset i četvrta redovna sjednica, održana u Istanbulu, Republika Turska, od 16. do 19. augusta 2014.)

16. Fetva dr. Alija Džume i stavovi savremene egipatske uleme objavljeni na egipatskom web portalu Leha TV, 15. januara 2015. godine. <http://www.lahamag.com/article/39155-%D9%81%D8%AA%D9%88%D9>
17. Zvanična web-stranica imama Bin Baza. <https://www.binbaz.org.sa/noor/10758>
18. Rezolucija Akademije islamskog prava (Al-mağma' al-fiqh al-islāmī al-duwalī) u Džidi pri Organizaciji islamske konferencije (Al-mu'tamar al-islāmī) pod naslovom *Rezolucija o nasilju u porodici*, qarār raqam 180-19-6, 19. redovna sjednica Akademije održane u Ujedinjenim Arapskim Emiratima od 26. do 30. aprila 2009. godine.
19. Dr. Futūḥ Al-Šādīli, Mukāfāḥa al-qānūn al-miṣri li 'unf wa tamyiz ḍid mar'a, Al-mağlis al-qawmi li al-mar'a, <http://ncw.gov.eg/ar/vaw3ara/>